

Славко ДИМЕВСКИ

**ГОЛЕМОБУГАРСКИТЕ КОМБИНАЦИИ СО УНИЈАТСТВОТО
ВО МАКЕДОНИЈА ЗА РЕВИЗИЈА НА БУКУРЕШКИОТ
МИРОВЕН ДОГОВОР ВО 1913/14 год.**

На 29 февруари/13 март 1912 година помеѓу Бугарија и Србија бил склучен договор за сојуз во врска со заедничката војна против Турција и ослободувањето на Балканскиот Полуостров од турското владеење. Кон договорот бил донесен и таен анекс за поделбата на европската територија на Турција по евентуалното успешно свршување на војната. Тајниот анекс во т. 2, гласи:

Во случај на успешна војна преземените територии да се остават под општа управа (кондоминиум) на двете сојузени држави. Поделбата на тие ќе стане во рок од три месеца по потпишувањето на мирот.

Бугарија ѝ го признава на Србија правото на сите територии на север и запад од Шара; Србија ѝ признава на Бугарија право на оние на исток од Струпа и Родопите. Териториите меѓу Шара, Родопите, Егејското Море и Охридското Езеро можат да образуваат автономна област. Но, ако и двете страни се убедени дека таква автономија е невозможна, тогаш ќе бидат разделени на следен начин: Србија нема да навестува никакво барање врз териториите расположени зад линијата што оди од врвот „Голем“ кај Крива Паланка до манастирот Дабовци на Охридското Езеро. Во зоната кон Србија влегуваат градовите: Куманово, Скопје, Тетово, Гостивар, Кичево, Дебар и Струга.

Териториите на југ од таа линија остануваат во корист на Бугарија, која се задолжува да ја прифати споменатата гранична линија, ако рускиот император, кој ќе биде највисок арбитер се произнесе во корист на таа линија. Од само по себе се разбира дека двете влади ќе ја примаат како конечна граница онаа линија за која рускиот император ќе најде дека најдобро одговара на правата и интересите на двете држави.¹⁾

1) Ив. Евс. Гешов, Вџгледи и дейност. Изд. БАН 1926, 32.

На 16/29 мај 1912 година бил склучен договор меѓу Бугарија и Грција, кој имал одбранбен карактер. Меѓутоа, само во начело била постигната усмена спогодба за поделба на Македонија. Поделбата би се засновувала според: а) сразмерно со учеството на војските на бојното поле; б) по постигнатите успеси; и в) по дадените жртви во луѓе и материјали.²⁾

По успешниот крај на Првата балканска војна, на 17 мај 1913 година бил склучен мировен договор помеѓу балканските сојузници и Турција во Лондон, со кој Турција била истерана од Балканскиот Полуостров, сè до линијата Енос—Мидија.

Веднаш по потпишувањето на мировен договор со Турција требало да се пристапи кон поделбата на освоените територии. Уште пред тоа било јасно дека балканските сојузници немаат намера да дадат автономија на Македонија. Никој не го запрашал македонскиот народ за неговата волја, а постаниле спрема него слично на дипломатите на Виенскиот конгрес 1815 година со европските народи (Германците, Италијанците и Белгијците), кога ги распокинале и поделиле како стада, без да ги прашаат дали ги сакаат новите господари. Апетитите биле големи и никакви протести на македонскиот народ не можеле да ги заситат нивните големи усти.³⁾

Навлезени еднаш во Македонија, балканските сојузници не мислеле да ја напуштат. Сите биле за поделба на Македонија, притоа секој гледал да земе поголем дел за себе. Со оглед на тоа дека бугарските војски главно војувале во Тракија, а помал дел во Пиринска Македонија, огромниот дел на Македонија (Вардарска и Егејска) го окупирале српските и грчките војски. Веднаш по окупацијата на македонската територија сојузниците започнале со воведување на своја администрација — државно-правна, верска и просветна. Србија и Грција сметале дека Бугарија територијално многу се проширила во Тракија и форсирајќи го принципот на рамнотежата, не дозволувале нови разговори околу поделбата на македонската територија во корист на Бугарија. Фердинандова Бугарија, што порано претендирала на цела Македонија, не можела да се сложи. По наговор на Австро-Унгарија се откажала од балканскиот сојуз и започнала војна со дотогашните свои сојузници. Меѓутоа, во меѓусојузничката војна Бугарија доживеала катастрофален пораз и била принудена да потпише мировен договор во Букурешт, по кој ја загубила Добруца и дел од источна Македонија, а со Цариградскиот мировен договор со Турција, која навлегла во Тракија, ја загубила и таа територија, заедно со градот Одрин.⁴⁾

2) В. Радославов, Бџлгария в световната война. София, 37—38.

3) Н. Станев, Нова Бџлгария, София 1942, 290.

4) Ibid., 286 и 291—292

Паралелно со воспоставувањето на српската администрација во Вардарскиот дел на Македонија и на грчката администрација во Егејскиот дел на Македонија, дошло до протерувањето на бугарската, егзархиската црковна администрација и воведувањето на српска, односно грчка црковна администрација, бидејќи тие делови на македонскиот народ биле преку ноќ прогласени за српски, односно грчки. Бугарската егзархија, која до војната имала широка црковно-просветна мрежа, повеќе не постоела, освен во Пиринска Македонија. За да го зачува своето влијание над македонскиот народ под српска и грчка власт, Бугарија започнала да прави севозможни комбинации на црковен план, користејќи и политички комбинации со Австро-Унгарија и Ватикан. Во планот се предвидувало, Бугарија и Македонија да преминат во унија со Римокатоличката црква. Со таквиот премин Македонија би паднала под јурисдикција на Ватикан, а би го имала и покровителството на католичките големи сили. Со преминот во унија на целиот македонски народ во Вардарскиот и Егејскиот дел, Србија и Грција би биле оневозможени да воведат своја црковна јурисдикција, во чија надлежност била и просветата. Унијатската црква во Македонија би се ставила под непосредна јурисдикција на Бугарската унијатска црква и би имала право на назначување бугарски владици, попови и учители. Со тоа Македонија би го зачувала својот „бугарски“ карактер, па Бугарија можела постојано да го поставува прашањето за Македонија пред големите сили и да го бара од нив нејзиното приклучување кон матицата — Бугарија.⁵⁾

Подготвениот план за унија на Македонија со Римокатоличката црква требало да ја има поткрепата и на македонскиот народ, бидејќи на сите би им било јасно дека тоа е чисто план на бугарската држава. Со оглед на тоа дека не можела да смета на успех кај македонскиот народ, кој бил целосно разочаран поради поделбата, а и поради будноста на српската и грчката власт, царот Фердинанд и неговата бугарска влада се одлучиле да го активираат врховистичкото крило на ВМРО, кое се преселило во Бугарија и ја продолжувало својата наемничка политика кон бугарскиот дворец и држава.

Извршувајќи ги наредбите на Фердинанд и на владата на Радославов, а во врска со планот за зближување со Австро-Унгарија, македонските врховисти биле готови да побараат дури австро-унгарска окупација на Македонија, за да ја отргнат од рацете на Србија и Грција. До први преговори меѓу псевдо-претставници на македонскиот народ и Австро-Унгарија дошло уште во месец јули 1913 година. Неколку претставници на врховистите

⁵⁾ *Annales de la Congregation de la Mission (Lazaristes) Paris, tome 78 (1913), № 4, s. 526. Thesalonique, 1. VI 1913*

се јавиле кај австрискиот полномоштен министер во Софија Тарановски. Ја изнеле тешката политичка и економска положба на македонското население под српска и грчка окупација и сугерирале дека спасот може да дојде само преку Австро-Унгарија, ако не во моментот, тогаш во блиска иднина. Бидејќи „Македонските Бугари“ се решени да не се откажуваат од својата бугарска народност, а не можат да се приклучат кон Бугарија, ја молеле Австро-Унгарија да изврши по воен пат анексија на Македонија, или во краен случај, да ја присоедини Македонија кон Албанија. Според Тарановски, претставниците го молеле да го соопшти предлогот на виенската влада строго доверливо, а при тоа додале дека македонскиот народ е готов да премине во унија со Римокатоличката црква, ако владата му вети меѓународна заштита.⁶⁾

Само неколку дена подоцна, во почетокот на август 1913 година. Тарановски бил посетен од друга група претставници, наводно, на македонскиот народ, предводени од бившиот депутат на Отоманскиот парламент, Тодор Павлов. Во својство на член на Мирскиот совет при Бугарската егзархија, Тодор Павлов од името на делегацијата изјавил дека во преминот на македонскиот народ во унија со Римокатоличката црква гледа единствен спас за зачувување на бугарската народност од денационализација спроведувана од српската и грчката власт. Според Т. Павлов, еден таков масовен премин во унија не ќе биде допуштен од српската и грчката власт, ако при тоа ја нема заштитата на Австро-Унгарија. Само под покровителство на Австро-Унгарија, која е и протектор на католицизмот на Исток, може да дојде до Унија и таа да се одржи.⁷⁾

На 11 август 1913 година пристигнал одговорот на австро-унгарското министерство за надворешни работи. Министерот Бертолд го известил Тарановски телеграфски дека евентуалното склучување унија меѓу „македонските Бугари“ и Римокатоличката црква треба да стане меѓу духовните фактори на двете страни. Во моментната ситуација Австро-Унгарија не е во можност со ништо да интервенира во корист на унијата. Бертолд советувал, македонскиот клер да испрати една делегација во Рим да преговара. Дури кога ќе дојде до унија, Австро-Унгарија ќе може да го користи правото на протектор на католицизмот и тоа само над македонското население од територијата на бившиот Косовски вилает. Териториите на бившиот Солунски и Битолски вилает се под покровителството на Франција.⁸⁾ Ваквиот резервиран став на Австро-Унгарија кон предлозите за унија и за покровителството доаѓал од проста причина што австро-унгарската дипломатија не ги сметала дадените предлози за многу сериозни. Според Туше Влахов, дипломатијата знаела дека зад нив стои шака луѓе,

⁶⁾ Österreich-Ungarns (OUAP) Aussen politik, B. VII, № 8193.

⁷⁾ OUAP, B. VII, № 8275.

⁸⁾ OUAP, B. VII, № 8340.

инспирирана од бугарскиот двор, односно дека населението во Македонија нема ништо заедничко со врховистичките планови. Дури, во ситуацијата во која се наоѓало, македонското население и да сакало да премине во унија, тоа не можело да го оствари поради присутноста на српската и грчката власт.⁹⁾

Иако одговорот на Австро-Унгарија бил речиси негативен, врховистите и натаму продолжиле со настојувањата пред австрискиот посланик Тарановски. Од една негова телеграма до Министерството за надворешни работи од 23 август 1913 година се соопштува дека „претставниците на македоно-бугарската интелегенција“ повторно му се обратиле и прашуваат дали има можности „македонските Бугари“ под српската и грчката власт да сметаат, ако прифатат унија со Римокатоличката црква, на австриско или унгарско покровителство.¹⁰⁾ Австро-Унгарската влада по тоа прашање се интересирала и консултирала со Департманот за народно и државно право и на крајот се дошло до заклучок дека ниту правно, ниту политички е можно такво нешто да се изведе по дипломатски пат, освен преку анексија на Македонија од страна на австриските воени сили во едно погодно време што не е толку далечно.¹¹⁾ Преговорите на врховистите со Австро-Унгарија преку Тарановски во врска со унијата и австриско покровителство всушност биле план на Фердинанд и неговата влада. Тие со таквите предлози сакале потесно да се поврзат со Австро-Унгарија. Од друга страна со нив ја заплашувале Русија, очекувајќи и од неа да преземе меѓународни дипломатски чекори за ново прекројување на картата на Балканскиот Полуостров во корист на Бугарија. Дека врховистите служеле само како орудие на таквата бугарска политика се заклучува и од дијалогот помеѓу врховистичката делегација и Тарановски. Запрашани од Тарановски, дали некој официјален орган на Бугарија ги одобрил нивните преговори со Австро-Унгарија, тие одговориле дека високиот клер на Егзархијата во Македонија е согласен со нивните постапки, а бугарската влада гледала на нивната акција со наклоност.¹²⁾ Дек зад врховистите стоеле Фердинанд и бугарската влада се гледа и од записките на министерот Бертхолд од 6 ноември 1913 година, во кои е запишан неговиот разговор со Фердинанд. Фердинанд бил целосно запознаен со преговорите меѓу врховистите и Тарановски. Истовремено изнел дека тоа е и официјален став на неговата влада. Притоа додал дека и меѓу „македонските Бугари“ под српската и грчката власт постои силно движење за унија со Римокатоличката црква, а тоа движење имало силен одраз и во Бугарија. Наводно, на сите им било јасно дека право-

⁹⁾ Туше Влахов, Врховизмът и неговата роля по време на войните. Исторически преглед, София VII/1951, кн. IV и V, 368.

¹⁰⁾ OUAP, V. VII, № 8459.

¹¹⁾ OUAP, V. VII, № 8497 i prilog.

¹²⁾ OUAP, V. VII, № 8285.

славјето во тој момент е гробар за бугарштината во Македонија. Според Фердинанд, тоа треба да биде разгромено не само во Македонија, туку и во Бугарија, бидејќи само преку Римската црква Бугарија може да стане голема и независна од никого држава.¹³⁾

Се наметнува прашањето, зошто врховистите не преземале никакви чекори за преговори со Римокатоличката црква, иако во основа нивните планови се врзани со унија. Изгледа дека Римокатоличката црква, поучена од минатото, не сакала да се компромитира и сета работа ја препуштила на Австро-Унгарија, која ги застапувала паралелно со своите и нејзините интереси. Од друга страна, ако водела преговори со врховистите во Бугарија, била свесна дека тоа ќе дојде до ушите на српската, односно грчката власт, со што ќе ги предизвика да го заострат гонењето на католичките мисионери и унијатите во Македонија под нивната власт. А такви гонења биле веќе присутни и поголем дел од унијатите бил принуден да се откаже од унијата и да се врати во православјето.

Идејата за прифаќање на унијата со некоја друга црква како средство за заштита на бугарштината во Македонија не била само Фердинандова и на неговата влада. Таа била присутна и кај големобугарската буржоазија, што се противела на Фердинандовата австро-унгарска политика, со таа разлика што излезот го барала во премин на македонското население во протестантизмот, сметајќи дека по тој пат ќе го обезбеди покровителството на Англиканската црква, односно на Англија. Притоа се водело сметка и за нешто друго. Унијатството, односно унија со Римокатоличката црква, не менувало ништо во црковните обреди и обичаи, освен спомнување на папата во богослужбите. Колку порано тоа било позитивно, во новата ситуација било минус, бидејќи луѓето не правеле разлика меѓу нив и унијатите, па лесно прифаќале унија со Римокатоличката црква и се враќале во православјето. Протестанството можело наполно да ги одвои од православјето, а со тоа да ги одвои од Србите, односно Грците како православни. Големобугарската буржоазија била убедена дека Римокатоличката црква не е загрижена за националното потекло на своите верници, туку само за прозелитизмот, па можела лесно да ги усогласи своите интереси со властите на територијата под нивна власт.¹⁴⁾

Додека бугарската власт и врховистите правеле планови да ја изменат ситуацијата по балканските војни во своја корист, македонскиот народ по распарчувањето на Македонија меѓу балканските држави бил принуден да се бори за својот опстанок и немал ниту услови, ниту време да се занимава со религијата како средство за решавање на македонското прашање. Целосно

¹³⁾ ОУАР, В. VII, № 8969.

¹⁴⁾ Зах, Гошаков, Кой пџтџ да хванем? Софија 1913, 23.

бил опфатен од индиферентност, бидејќи и црквата се вклучила во реализацијата на денационализација на Македонците. Врховистичките планови и дворските комбинации на Бугарија останале само пушта желба. Против таквите планови единствено се слушнал гласот од Македонците затечени во Русија, кои го издавале списанието „Македонски глас“ (глас). Македонецот Димитар Чуповски преку ова списание протестираше против врховистичките планови за унија со Римокатоличката црква. Исто така, Ѓорѓи Стојанов, меѓу другото пишувал: „Има ли смисла Македонците да ја прифатат унијата? Навистина соблазната е голема, бидејќи нивното откажување од православјето им дава можност да се одвојат од Србите, односно Грците на црковен план и да си создадат своја чиста Македонска православна црква. Меѓутоа, не е ли залуден ваквиот сон? Ке тргнат ли широките народни маси кон тоа? Зарем народот, да ги одбрани своите права, треба да се откаже од својата илјадагодишна религија, односно да престане да постои како народ? Унијата — тоа е повик на очајот и на злобата, но тоа не е борба. Борбата има најмалку потреба од хистерични испади. За неа се потребни ладнокрвноста и убеденоста во светото свое дело. Тоа е залогот за победата.“¹⁵ Како што се гледа, македонската група во Русија, собрана околу „Македонски глас“ не е запозната со вистинските цели на македонските врховисти кога тие предлагаат унија со Римокатоличката црква, ниту со плановите на Фердинанд и неговата влада. Тие на унијата гледаат од сосем друг, македонски аспект: создавање на Македонска национална црква, но и губење на традиционалното православје, кое би го загубиле. Не сфаќале дека врховистите со унијата со Римокатоличката црква треба да ја зачува бугарштината во Македонија, а не македонштината, за која тие се бореле.

Независно од плановите што ги кроеле бугарските владеачки кругови и врховистите околу прифаќањето на унијата со Римокатоличката црква, ситуацијата во Македонија под српска и грчка власт била далеку од некакво остварување. И не само тоа. Српската и грчката власт вршеле и физички притисок врз затечените унијати во Македонија и ги принудувале да ја признаат јурisdикцијата на Српската, односно Грчката православна црква.

*

Предострожноста на Римокатоличката црква, поточно Конгрегацијата за пропаганда на верата во Рим, да не се впушта во никакви директни преговори со македонските врховисти во Бугарија околу плановите за унија, се покажале основани, бидејќи

¹⁵ Георги Стојанов, К тупле римского пап. Македонский глас, II/1911, бр. 9.

и српската и грчката власт во Македонија уште веднаш по воените дејствија со Турците настапиле со јасни цели, од Македонците да создадат веднаш Срби, односно Грци. Во поглед на репресалии кон македонското население предничела грчката окупациона власт, бидејќи населението во Егејскиот дел на Македонија ја сметало за поголем непријател од турската власт. Уште на 12 ноември 1912 година, со пристигнувањето на грчката војска во Солун многу македонски првенци побарале азил од Римокатоличката мисија, плашејќи се од најавениот масакр од грчката страна. Меѓутоа, Мисијата, исплашена и самата, одбила да им даде заслон. Шефот на мисијата одговорил дека масакрот не отпочнал, а оние кои бараат азил тоа можат да го сторат ако имаат намера да ја напуштат територијата под грчката окупација.¹⁶⁾ За жал, масакрот започнал веднаш. Градот Кукуш како чисто македонски град бил запален и разрушен. Околу 450 кукушани дури тогаш добиле азил од Мисијата.¹⁷⁾ Пожарот во градот траел цели осум дена.¹⁸⁾ Масакрот продолжил и во македонските села. Во Кукушко биле изгорени 35 села, во Дојранско 12, а во Гевгелиско 3 села.¹⁹⁾ По извршениот масакр, под притисок на Цариградската патријаршија, македонското население било принудено да се декларира за грчко. Исклучок бил направен за унијатите под покровителството на Римокатоличката црква и Австро-Унгарија. Унијатите биле запишани во посебни списоци. Поради тоа околу 1.000 семејства во Ениџе Вардар се декларирале преку ноќ за унијати.²⁰⁾ Слични масовни преминувања во унија имало и во селата, во кои од порано имало унијати.²¹⁾ Меѓутоа, толерантниот однос на грчката окупациона власт кон унијатите бил краткотраен. Грчката власт ултимативно наредила сите унијати да се вратат во православие и да ја признаат јурисдикцијата на Цариградската патријаршија, до колку не сакаат да им бидат изгорени селата. Паралелно со тоа биле преземени санкции и против унијатскиот епископ Елифан Шанов, оптужен за политичка агитација при посетата на изгорените села. Бил спроведен под конвој на 20 грчки војници, а потоа изгонет од Солун. Грците го блокирале и католичкиот манастир Паљурци (Гевгелиско) и ја затвориле католичката богословија во Зејтинлик (Солун).²²⁾ Владиката Шанов, пред своето конечно протерување напишал протестно писмо до Венизелос, претседател на министерскиот совет во Атина, во кое нашироко го изнел масакрот над македонските

¹⁶⁾ *Annales...*, t. 78 (1913), № 2, s. 536—537. Писмо од Левек до Фиар.

¹⁷⁾ *Annales...*, t. (1913), № 2, s. 536—537.

¹⁸⁾ *Annales...*, t. (1914), № 2, s. 228—230.

¹⁹⁾ *Annales...*, t. 79 (1914), № 2, s. 232.

²⁰⁾ *Annales...*, t. 78 (1913), № 1, s. 528.

²¹⁾ *Annales...*, t. 78 (1913), № 2, s. 526.

²²⁾ *Annales...*, t. 79 (1914), № 2, s. 228.

унијати. Наместо одговор дошло до неговото протерување од Егејскиот дел на Македонија.²³⁾

За разлика од грчката, српската војска во Вардарскиот дел на Македонија била дочекана со радост како ослободител. Меѓутоа, откако српската окупациона власт започнала со србизирање на македонското население, дошло до отпор, кој да се задуши довел до опожарување на 72 села во Штипската област.²⁴⁾ Во Западна Македонија, да се избегне истата судбина, населението почнало да се изјаснува за унија со Римокатоличката црква, а во градот Битола неколку стотини луѓе започнале да ја посетуваат градската католичка црква. Веројатно дека барањето спас во премин во унија со Римокатоличката црква во Битола на некој начин е во врска со врховистичките планови во Бугарија, бидејќи во последните години од турското владеење градот бил под влијание на врховизмот. Ова го потврдува и австрискиот конзул во Битола кога вели дека движењето за унија во Битола е резултат на „бугарските агитатори од Кнежевството Бугарија“, а има за цел религиозно, потоа и политичко одвојување од Србите што вршат насилно србизирање.²⁵⁾ Српската окупациона власт извршила попис на сите посетители на католичката црква и ги казнила со почетна парична казна од по 100 динари, односно по пет наполеондери. Посетителите на католичката црква побарале интервенција на францускиот конзул Берн-Легард, покровител на католицизмот во Битолскиот бивш вилает, но тој на српската власт ѝ дал список на неколку малубројни унијати од градот, додека за другите изјавил дека зад унијатското кријат политички цели. Откако австрискиот конзул во Битола му замерил што одбил да даде заштита на слободното вероисповедување, францускиот конзул одговорил: „При недоизјаснетата политичка ситуација во Македонија не се позитивни никакви верски промени. Откако се вовеле нормална положба, ќе се регулира и црковното прашање помеѓу српската и француската влада, а со тоа и унијата со Римокатоличката црква ќе биде регулирана.“²⁶⁾ Различното гледање на Австро-Унгарија и на Франција, и двете католички земји, имало политичка заднина. Австро-Унгарија во моментот била на страната на Бугарија, додека Франција на страната на Србија. На таков начин врховистичкиот план за унија со Римокатоличката црква пропаднал во Битола, како што пропаднал истиот план во Бугарија. Српската окупациона власт по пат на остри мерки уште во самиот почеток оневозможила било какво црковно движење и во Вардарскиот дел на Македонија по 1913 година не се сретнува никакво унијатско движење. Напротив,

---

23) Haus-Hof-und Staatarchiv, Wien. Avstr. konzul vo Bitola do Min. za nadv. raboti. M. film vo Istor. arhiv na Makedonija, kut. 14. Sig. XIV/115.

24) Annales . . . , t. 79 (1914), № 2, s. 228.

25) Haus-Hof und Staatarchiv, Wien. M. film 157, kut. 14. Sig. 158—158.

26) Annales . . . , t. 78 (1913) № 1, s. 332.

српската окупациона власт преземала остри чекори за ликвидација на затечените унијатски заедници. Уште во текот на април 1913 година биле затворени унијатските училишта во селата: Муин, Пирава, Богданци, Стојаково и училиштето на ефхаристинките во манастирот Палурци.²⁷⁾ Вистина, по интервенцијата на францускиот конзул во Солун преку француската легација во Белград дошло привремено до повторно отворање на училиштата, но во месец октомври истата година српското Министерство за просветата издало наредба за привремено регулирање на странски училишта во Македонија, со која тие можеле да работат само со специјално одобрување на српската влада. Всушност тоа значело целосно затворање на унијатските училишта, во кои наставата се водела на бугарски јазик.²⁸⁾

*

Римокатоличките мисионери својата прозелитска агитација за преведување на македонското население во унијатство во последните години од турското владеење премногу го врзувале за бугарските интереси. Меѓутоа, кога балканските сојузници со своите војски ја разделиле Македонија на три окупациони области, тие биле неподготвени за новата ситуација и не знаеле како да се однесуваат. Очекувале дека станува збор за привремена окупација. Во Европа се ширеле гласови дека сојузничките војски ќе се повлечат, а Македонија ќе биде прогласена за независно кнежевство, па верувајќи му на тоа, сметале дека им се пружаат поволни услови за натамошна работа.²⁹⁾ За жал, Македонија по Втората балканска војна била разделена на три дела, а секој дел посебно бил приклучен кон трите балкански држави. Со поделбата и македонските унијати биле разделени, така што унијатската заедница не можела да се раководи од еден центар.³⁰⁾ Оставени сами на себе, мисионерите се снаоѓале кој како знае. главно, сите, кој каде се нашол, пристапиле кон служење богослужби во знак на благодарност за истерување на Турците. Со тоа сакале да се додворат на новите власти, како што тоа порано го правеле и кон турската власт. На таквата благодарствена богослужба во Кукуш присуствувал градскиот началник. Во Битола, сестрата Виолета им ја понудила на српските власти католичката амбуланта на услуга. Меѓутоа, новите власти не биле расположени кон нив, иако не преземале ригорозни мерки, бидејќи биле под покровителство на Франција и Австро-Унгарија. Затоа, пак, македонското унијатско население било подложено на гонење. Затворањето на унијатските цркви и училишта и присилното наметну-

²⁷⁾ Ibid.

²⁸⁾ Haus-Hof und Staatarchiv, Wien. M. film 157, kut. 14. Sig. XIV/157—158.

²⁹⁾ Annales . . . , t. 79 (1914), № 2, s. 228—235.

вање на јурисдикција на своите православни цркви биле јасен доказ дека мисионерите се непожелни. Постепено тие ја напушта- ле Македонија, оставајќи по еден до двајца мисионери во Солун и Битола. Нешто во поголем број се задржале милосрдните сес- три-калуѓерки, поради помошта што ја укажувале во одделните болници.³¹⁾

Slavko DIMEVSKI

THE GREAT BULGARIAN COMBINATION WITH THE UNIATE'S MOVEMENT IN MACEDONIA FOR BUCAREST PEACE TREATY REVISION OF 1913

S u m m a r y

The tripartite partition of Macedonia after the Bucarest Peace Treaty between Greece, Serbia and Bulgaria, the Bulgarian leading circles, unsatisfied from the small part of Macedonia, supported by Austro-Hungary, were drawing a plan for their further presence in the part of Macedonia belonging under Serbian authority. The plan had foreseen Bulgaria and Macedonia to accept a union with the Rome Catholic Church and to preserve the Bulgarian church and educational apparatus and to show the world the Bulgarian character of Macedonia under the Serbian authority. For this purpose, supported also by the supre- mistic circles in Bulgaria, the Bulgarian authority negotiated with the Austro-Hungarian representative in Sofia, Taranovski. The negotiations as well as the correspondence of Taranovski with its government show very clear that the Bulgarian authority headed by Ferdinand Hazburški and the Bulgarian government were ready to accept a union, expecting very soon to have a re- vision of the Bucarest Peace Treaty on behalf of Bulgaria. Howe- ver, the Rome Catholic Church and the catholic fraction of France opposed that plan because of arising unwated international nega- tive results, which have a political character.

---

³⁰⁾ Annales . . . , t. 79 (1914), № 2, s. 231—235.